

Latgales jauno pašvaldību portretējums

Egita Terēze Jonāne

Latgalē, tāpat kā pārējā Latvijā, no 1. jūlija strādā jaunievēlētas pašvaldības. «Vietējā Latgales Avīze» pētīja, vai, palielinoties novadiem skaitliski un teritoriāli, pašvaldības pratis būt neatkarīgas no valsts finansējuma un sniegt iedzīvotāju prasītos pakalpojumus un palīdzību.

Stabila vara pašvaldībā ir ieguvums reģionam

Rēzeknē un Daugavpilī, kuras daudzi aptaujātie pašvaldību vadītāji dēvē par ekonomikas lokomotīvēm Latgalē, pašvaldību vadības groži ir uzticēti «Saskaņas» pārstāvjiem. Proti, Aleksandram Bartaševičam Rēzeknē (viņam tas ir ceturtais sasaukums) un Andrejam Elksniņam Daugavpilī (viņš no domes priekšsēdētāja amata tika gāzts pagājušā gada vasarā).

«Stabila vara pašvaldībā (tāda ir Rēzeknē, un to ar iedzīvotāju vairākuma balsojumu nodrošina «Saskaņa») ir ieguvums ne tikai pilsētai vai novadam, bet arī reģionam. Tāpēc valdībai ir jādod pašvaldībām lielāka patstāvība, proti, jādeleģē valsts funkcijas un pakalpojumi ar visu finansējumu. Piemēram, pašvaldības varētu pārņemt profesionālo izglītību, lai visa izglītības nozare būtu pašvaldību pārraudzībā. Ja valdība atdod tikai funkcijas, bet naudu patur sev, tad krīze var iestāties arī pašvaldībās,» atzīst A. Bartaševičs. Tāpat viņš atgādina, ka visos laikos iedzīvotājiem ir bijušas tuvakas pašvaldības, nevis ministrijas, tāpēc Rēzeknes pašvaldība sava budžeta ietvaros sniedz tos pakalpojumus un palīdzību, kāda ir nepieciešama iedzīvotājiem. A. Bartaševičs pieļauj, ka viņa veiksmes stāsts balstīts darbā: «Politīķiem vajag strādāt, un tā popularitāte atnāks pati. Bet mūsu oponenti – citi politiskie spēki – ir orientēti uz pašreklāmu, nevis darbu, un tāds politiskais spēks būs zaudētājs.»

Tikmēr Andrejs Elksniņš, analizēdams biežo vadības maiņu Daugavpils domē, uzsvēra, ka vadības maiņa ietekmē pašvaldības darbu. «Jo stabila valdība, jo ātrāk var sasniegt uzstādītos mērķus. Šobrīd Daugavpils domē ir stabila vadība. Iedzīvotāju vairākums vēlēšanās ir devis savu mandātu mums, nevis citiem politiskiem spēkiem, kuri, vēlētajuprāt, nav devuši savu pienesumu pilsētai un iedzīvotājiem. Tāpat esmu uzsvēris, ka visiem domes deputātiem ir jāstrādā iedzīvotāju labā. Gribu atgādināt, ka Latvijas pašvaldības šobrīd strādā kovida apstākļos, un iedzīvotājiem ir nepieciešama palīdzība. Mēs esam pagarinājuši kovida krīzes pabalsta izsniegšanu līdz 31. decembrim tiem, kuri ir palikuši bez darba. Esam ieviesuši bezmaksas sabiedrisko transportu pilsētā cilvēkiem ar III grupas invaliditāti no 1. oktobra. Tāpat noteicām bezmaksas autostāvvietas ģimenēm ar 3+ ģimenes karti un ģimenēm, kur aug bērns ar invaliditāti. Pašvaldība dara visu, lai palīdzētu iedzīvotājiem, un dara to par saviem budžeta līdzekļiem. Taču pašvaldībai nav jāpastājas pie pabalstiem, tai jāveicina jaunu darbavietu radīšana, kas cilvēkiem nodrošina stabilitāti».

«Līvānu novada dome iet attīstības ceļu, tāpēc tā strādā patstāvīgi arī pēc šīs pašvaldību reformas. Pašvaldības profesionāļu komanda ir pratusi tālredzīgi sagatavot tehniskos projektus, savukārt tas ļauj piesaistīt valsts un ES finansējumu projektiem, kas ir vajadzīgi mūsu iedzīvotājiem. Mums jau nekas nekrit kā manna no debesīm. Līvānu novada pašvaldība startē tādos pašos projektu konkursos, kādos piedalās citas pašvaldības,» teica Līvānu novada domes priekšsēdētājs Andris Vaivods.

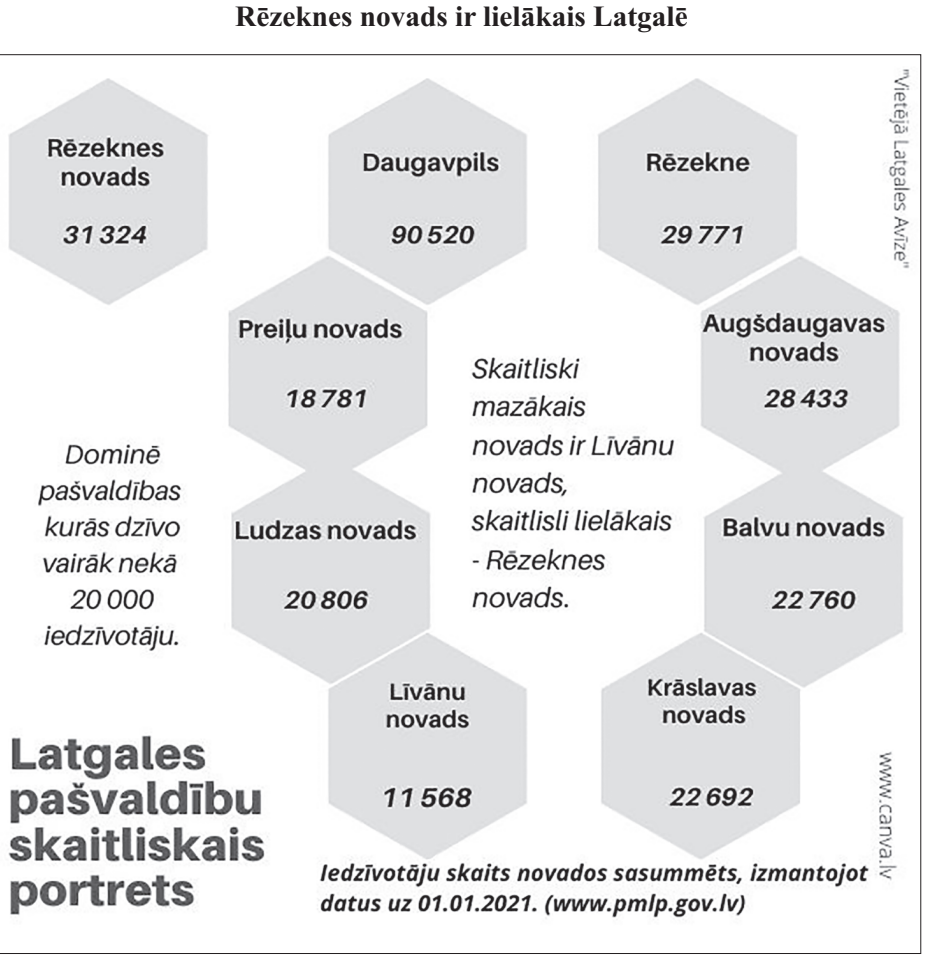
Viņš par pašvaldības veiksmes stāstu nosauca Līvānu novada pagastu valdes, kur darbojas iedzīvotāji. Valdes apkopo konkrētā pagasta iedzīvotāju vēlnes un ieteikumus, savukārt pagasta pārvaldnieks tos iesniedz pašvaldībā, kura šīs vēlnes un priekšlikumus cenšas realizēt. A. Vaivods novērojis: «Pateicoties šādam sadarbības modelim – pagastu valdes un pašvaldība, – tāpat organizējot iedzīvotāju aptaujas katru gadu, pašvaldība zina, ko vēlas iedzīvotāji vai kādas problēmas ir jārisina. Pašvaldība ir sakārtojusi lauku ceļus un ielas pagastos, uzcēlusi baseinu utt. Pašvaldībām jāuztur dialogs ar iedzīvotājiem, jo tas garantē stabilitāti un attīstību, un saimniecisku naudas pārvaldīšanu».

Vai sēliskais un latgaliskais aizēno ekonomiku?

Augšdaugavas novadā ir apvienots Daugavpils un Ilūkstes novads. Tas ir pagaidu risinājums pirms Saeimas lēmuma, ko darīt ar Ilūkstes novadu, jo to pieprasa Satversmes tiesa. «Mēs, Ilūkstes novada cilvēki, vēlamies Ilūkstes novadu kā patstāvīgu un neatkarīgu pašvaldību, un tam ir gan kultūrvēsturisks, gan ekonomisks motīvs. Jau pirms šīs novadu reformas valdība varēja pārliecināties, ka Ilūkstes novads spēj realizēt projektus par valsts un Eiropas Savienības finansējumu un sniegt iedzīvotājiem visus pakalpojumus. Iedzīvotāji turpat novadā saņem pakalpojumus, ko sniedz pašvaldības uzņēmumi «Veselības centrs «Ilūkste»» un «Ornaments». To pierāda arī attīstības indekss, kurš bija publicēts pirms novadu apvienošanas un kurš Ilūkstes novadam bija salīdzinoši augsts,» atzīst bijušais Ilūkstes novada domes priekšsēdētāja vietnieks, šobrīd Augšdaugavas novada domes priekšsēdētāja vietnieks Maigurs Krievāns.

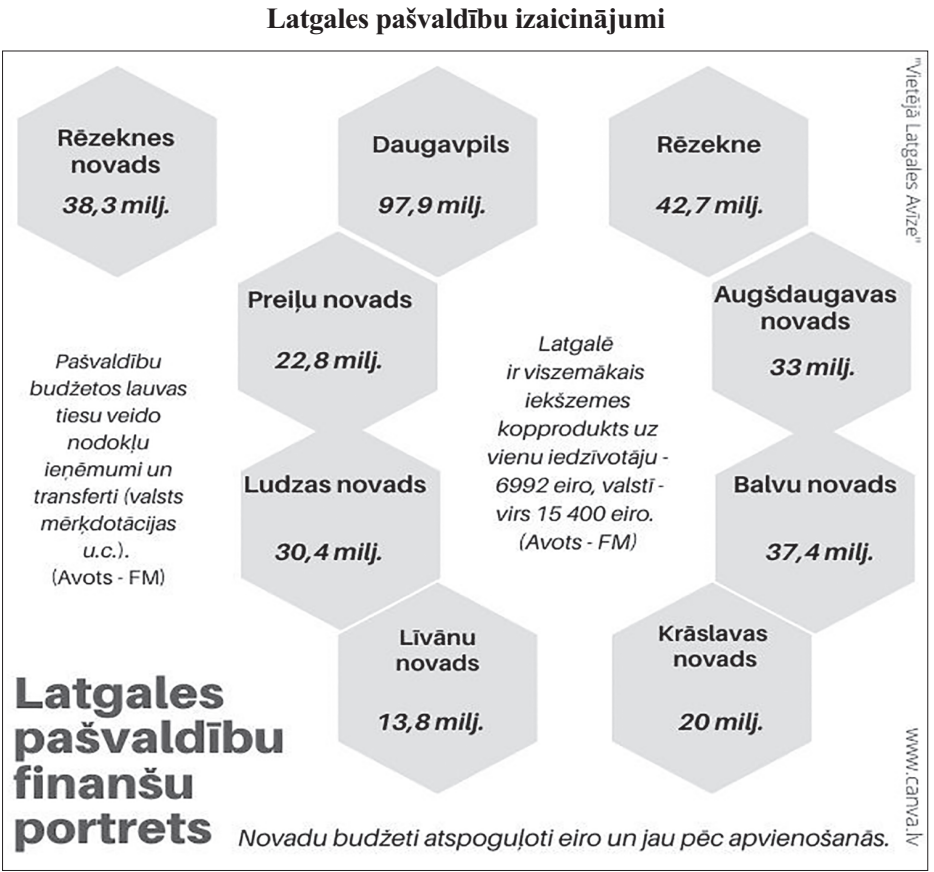
Savukārt Arvīds Kucins, Augšdaugavas novada domes priekšsēdētājs, aicina Sēlijas cilvēkus runāt sēliski, kopt savu valodu un kultūru tā, kā to dara Latgales cilvēki. «Es nedomāju, ka sēliskais vai latgaliskais aizēno ekonomiku. Ja tu esi sēlis vai latgalietis, to jau neviens nevar atņemt. Kultūrvērtības ir kultūrvērtības un saimnieciskie jautājumi ir saimnieciskie jautājumi. Esmu saņēmis garu sarakstu ar darbiem, kas darāmi, piemēram, Subatē – ielu un ūdensapgādes sistēmas rekonstrukcija utt. Mēs jau saimnieciskos darbus darām nedēmajot, vai tas būs ļoti sēliem vai latgaliešiem,» teica A. Kucins.

Vaicāts, vai lielā novadā, kāds šobrīd ir Augšdaugavas novads, iedzīvotāji, kuri dzīvo tālāk no pašvaldības administrācijas biroja (novada domes ēka atrodas Daugavpilī, un līdz tālākajai apdzīvotajai vietai Subatei ir 60 km), arī turpmāk saņems visus pakalpojumus, A. Kucins skaidro, ka pagastos vai ciemos iedzīvotājs viņu vai viņa vietniekus, vai citu administrācijas cilvēku nesatiks katru dienu. Bet novadā strādā pagastu pārvaldes, kur darbinieki pazīst katru iedzīvotāju un viņa vajadzības, un, ja iedzīvotājs lūdz pakalpojumu vai palīdzību, viņam netiek atteikts ar norunu, ka to ļauj likums un ka pašvaldībai ir pietiekams finansējums.

Pēc reformas Rēzeknes novads saglabā Latgales lielākā novada statusu. Pašreizējais Rēzeknes novada domes priekšsēdētājs Monvīds Švarcs uzskata, ka, izveidojoties lieliem novadiem, pašvaldībās pieaug cilvēku un finanšu resursu iespējas. «Lielai pašvaldībai padodas vieglāk realizēt projektus, kas ir nozīmīgi visam novadam. Piemēram, Rēzeknes novada pašvaldība atjaunoja Lūznavas muižu, kas rada ilgtspēju un uzrāvienu kultūrā un uzņēmējdarbībā. Lai pašvaldība nebūtu atrauta no iedzīvotājiem, darbojas pagastu apvienības, kur katrs pagasts darbojas kā neatkarīga teritoriāla vienība. Tas veicina konkrētās kopienas iedzīvotāju līdzdalību svarīgu lēmumu pieņemšanā, iesaistīšanos pagasta un novada dzīvē un attīstībā,» saka M. Švarcs.

Viņš uzskata, ka valdība nedrīkst veikt finanšu intervenci konkrētā reģionā tikai tāpēc, ka tuvojas vēlēšanas vai tur ir vēlēti. Piemēram, Rīga un Pierīga saņem valsts investīcijas lieliem projektiem, lai gan tur ekonomika jau silda pati sevi. Tā rodas atšķirība starp reģioniem, un, pētot plānošanas dokumentus, jāatzīst, ka šī atšķirība nemazināsies arī jaunajā plānošanas periodā, atzīst M. Švarcs.

Ja palūkojamies uz apvienoto Preiļu novadu, tad, kā uzskata aptaujātie lasītāji, jaunajai pašvaldībai, kur pie varas ir jauni politiskie spēki, ir jāatgriež iepriekšējā cieņa un popularitāte Preiļiem. Iedzīvotājos jūtam sarīģinājums, ka iepriekšējās Preiļu novada pašvaldības amatpersonām un Saeimas deputātiem ir ierosinātas krimināllietas. Veronika teica tā: «Es jau tiem deputātiem, kuri ir pie teikšanas tagad, saku, lai viņi vairs neapkauno mūsu Preiļu novadu.»

Tāpat Latgalē turpinās pašvaldību reforma. Viens izaicinājums nav aiz kalniem – 11. septembrī notiks Rēzeknes novada pašvaldības vēlēšanas. Iedzīvotāji vēlē pašvaldību arī Varakļānu novadā, kuru Satversmes tiesa neatļāva pievienot Rēzeknes novadam, konkrētāk – neļāva iekļaut Latgalē.

Pašreizējais Varakļānu novada domes priekšsēdētājs Māris Justs saka, ka arī turpmāk Varakļānu novads var strādāt viens pats, bez pievienošanas citam novadam. «Mums ir jāsniedz pakalpojumi, kādi ir noteikti ar likumu. To dara visas pašvaldības. Un Varakļānu novadā pakalpojumu kvalitāte tikai pieaug. Varakļānu novadā darbojas Varakļānu un Murmastienes pagasta pārvaldes. Šo pārvalžu darbinieki sniedz daudzus pakalpojumus turpat pagastā. Savukārt pašvaldības darbinieki, piemēram, Sociālā dienesta vai Būvvaldes, kas atrodas Varakļānu pilsētā, speciālisti rīko iedzīvotāju pieņemšanas pagastos. Uzskatu, ka mazā novadā sadzirdēt katru iedzīvotāju, risināt deģošu problēmu ir daudz vieglāk, nekā milzīgā novadā,» teic M. Justs.

Cits izaicinājums, ko atkal noteica Satversmes tiesa, ir Saeimas deputātiem, tostarp no Latgales ievēlētiem, jo viņiem vēl šogad jāizlemj, kas notiks ar bijušo Ilūkstes novadu. Arvīds Kucins saka, ka tagad deputāti un pašvaldības speciālisti līmē kopā abu apvienoto novadu – Daugavpils un Ilūkstes – attīstības kopējo bildi. Bet vai tas būs uz ilgu laiku un vai atkal nevajadzēs vēlē jaunus novadu pašvaldības – viņš retoriski jautā.

Tāpat nav rimusi diskusija par pašvaldību, kurām nav attīstības centru, apvienošanu ar valsts nozīmes pilsētām. Tāda centra nav Augšdaugavas novadam. Arvīds Kucins saka, ka pašvaldība iesniedza priekšlikumu Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai par attīstības centra statusa piešķiršanu Špoģiem (Višķu pagasts). Ministrija gan piedāvā Daugavpilī un Rēzeknē apvienot ar blakus esošajiem novadiem jau 2025. gadā, kad notiks kārtējās pašvaldību vēlēšanas.

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Par projekta saturu atbild «Vietējā Latgales Avīze».

«Uzņēmēju lēmumus par to, kurās pilsētās un novados izvietot ražošanu vai uz eksportu vērsto pakalpojumu sniegšanu, lielā mērā nosaka gan vietējo varu spēja pievērst uzņēmēju uzmanību investīciju iespējām savā teritorijā, gan uzņēmumu apkalpošanas kvalitāte.

Latvijā ir pašvaldības, kuru darbs ar potenciālajiem investoriem ir ļāvis gūt lielus panākumus. Pirmā pilsēta, kura sāka veidot vietējās industriālās politikas tradīcijas, bija Ventspils. Brīdī, kad Latvija pievienojās ES, šajā pilsētā apstrādes rūpniecības gandrīz nebija, tagad tas ir līdzīgs citu lielo pilsētu (izņemot Rīgu, kas galvenokārt ir pakalpojumu pilsēta) vidējam rādītājam. Tā kā Ventspilī joprojām ir liels transporta pakalpojumu sektors, tad ienākumu līmenis ir starp augstākajiem Latvijā, par spīti tranzīta lejupslīdei. Turklāt pilsētā dažu pēdējo gadu laikā strauji attīstās arī programēšanas nozare.

Latvijā ir arī novadi, kuru centrā nav liela pilsēta, kur nav ostas, bet kas ir sasnieguši augstu ienākumu līmeni. Tikko, 17. augustā publicējoju savu ikgadējo reģiona ekonomikas pētījumu, kas mēra pilsētu un novadu spēju pieņemt naudu, radot preces un pakalpojumus, kuriem ir noietis pārējā Latvijā un pasaulē. Tas parāda, ka starp septiņām ekonomiski attīstītākajām pašvaldībām līdzās Rīgai, Ventspilij, Liepājai, Mārupi un Līvāniem ir ierindojies Saldus novads. Tā eksporta sektors ir augsti attīstīts un arī daudzveidīgs, to veido spēģija lauksaimniecība un dažādas rūpniecības nozares. Ļoti līdzīgs ir Dobeles novads. Es neesmu ļoti informēts par šo novadu pašvaldību darbu, to, cik lielā mērā novadu labklājība ir vietējo politiku un pašvaldību ierēdņu nopelns. Taču diez vai šāds panākums varētu būt, ja pašvaldības strādātu slikti.

Jau pieminēju vienu no Latgales novadiem. Līvānos eksporta uzņēmumu izmaksāto algu summa uz iedzīvotāju ir starp augstākajām Latvijā, tas, pirmkārt, ir divu uzņēmumu – «Light Guide Optics International» un «Ceram Optec» nopelns, tie rada vairāk nekā pusi manis izmērīto eksporta uzņēmumu algu ienākumu novadā. Šo uzņēmumu rašanās un pastāvēšana ļoti lielā mērā ir viena cilvēka – Daumanta Pšafroda – nopelns. Es neesmu dzirdējis neko sliktu vai labu par Līvānu novada industriālo politiku un pašvaldības darbu vispār. Šādos gadījumos es pieņemu, ka tas ir labs, taču es vienkārši nezinu.

Es ar lielām cerībām raugos uz Daugavpili un Rēzekni. Šajās pilsētās ir lielākais neizmantotais rūpniecības attīstības potenciāls Latvijā – teritorijas, kurās kādreiz ir notikusi ražošana, tālāk ir vismaz daļa infrastruktūras. Ir pieejamas arī ražošanai kādreiz izmantotas, bet šobrīd tukšas ēkas. To atjaunošana varētu maksāt mazāk nekā jaunu būve. Tāpat pilsētās un to apkārtnē kopumā ir diezgan zems nodarbinātības līmenis. Precīzāk, darbavietu skaits pilsētu robežās attiecībā pret to iedzīvotāju skaitu izskatās pietiekams, taču to apkārtnē ekonomiskās aktivitātes līmenis ir samērā zems un kopumā reģionā labu darbavietu trūkst. Latgales ekonomikas nākotne ļoti lielā mērā ir atkarīga no tā, ko paveiks šīs pilsētas.

Lai rūpniecība attīstītos, līdzās investīciju piesaistes darbam, ko var apzīmēt arī ar terminu “teritoriju mārketing”, ļoti svarīga ir kvalitatīva jau esošo un ienākošo uzņēmumu apkalpošana ikdienā. Ir svarīga pieeja, kuru man ir raksturojuši vairāki cilvēki no Liepājas domes un Speciālās ekonomiskās zonas (LSEZ) valdes – ir jāizdara ne tikai tas, ko likums un noteikumi prasa, bet daudz vairāk. Uzņēmumi ir jāapkalpo tik ļoti, ka viņi pat nevarēja iedomāties, ka var saņemt tik labu atbalstu. Kad šāda sajūta biznesa pasaulē ir radusies un nostiprinājusies, tad jau ļoti vārdi par pilsētu paši apskrien pasauli. Pēdējā laikā rodas iespāids, ka uzņēmumi ir gatavi rāpties viens otram pāri galvai, lai varētu investēt abās lielajās Kurzemes ostās pilsētās.

Citām pašvaldībām vajadzētu mācīties no šo pilsētu piemēra. Esmu dzirdējis to pārstāvju izteikumus masu medijos, ka viņi ir gatavi dalīties zināšanās un pieredzē. Viņi par šo tēmu varēs iemācīt daudz vairāk nekā es, tā kā – uz priekšu!»

Egitas Terēzes Jonānes kolāžas no publicitātes bildēm un infografikas